

////////////////////////////////// KRÓNICA //////////////////////////////////

Beszámoló a 3. Európai karbongazdálkodási csúcstalálkozóról

REPORT ON THE 3RD EUROPEAN CARBON SUMMIT

ÓVÁRI CSILLA

Az Európai Unió klímasemlegességi céljának elérésében a földszektornak kiemelt szerepe van, különösen a szénmegkötésben rejlő lehetőségek miatt. Az Európai Bizottság 2021 végén a fenntartható szénkörforgásokról szóló közleményében hirdette meg egy új ösztönzőrendszer, a karbondioxidkezelés üzleti modelljének kialakítását. Ennek keretében a földhasználók kiegészítő jövedelemben részesülhetnek olyan klímabarát mező- és erdőgazdálkodási gyakorlatok alkalmazásáért, amelyek növelik a szénmegkötést a talajokban és a biomasszában, miközben csökkentik az üvegházhatású gázok kibocsátását.

A karbondioxid-gazdálkodás új lehetőséget teremt a mezőgazdaság és a földhasználatok zöld átállásának finanszírozására, egy szabályozott európai karbonpiac kialakításán keresztül, ami nemcsak az ágazat dekarbonizációjához járulhat hozzá, hanem a biomassa-alapú megoldások elterjedéséhez és az ellátási láncok ellenállóbbá tételéhez is. A karbonpiac kialakításának jogszabályi hátterét az EU 2024/3012 rendelete (CRCF-rendelet) teremtette meg. A kapcsolódó végrehajtási szabályok megalkotása folyamatban van, amit uniószerre nagy érdeklődés övez.

A rendszer kialakításának fontos mérföldkővét jelentette a 2026. március 17–19. között Padovában tartott 3. Európai karbongazdálkodási csúcsalálkozó (3rd European Carbon Farming Summit), mely alkalmat teremtett a CRCF-rendelet eddigi eredményeinek áttekintésére és a gyakorlati tapasztalatok megosztására. A konferencián a magyarországi KAP-hálózat Innovációt és Digitalizációt Támogató Egysége (ITE) képviselőiben Óvári Csilla, Pozsonyi Dávid és Szabó Péter vett részt.

A csúcstalálkozó célja az érdekelt felek (stakeholderek) – többek között a szakpolitikai döntéshozók, gazdálkodók, projektgazdák, tanúsítási rendszerek, monitoring- és jelentérendszer-szolgáltatók, a pénzügyi szektor képviselői és kutatók – közötti párbeszéd elősegítése volt, melyre 5 plenáris és 44 párhuzamos szekció, azon belül számos előadás, workshop és kerekasztal-beszélgetés, valamint poszterkiállítás biztosított lehetőséget. A konferencia legfontosabb üzenetei az alábbiakban foglalhatók össze.

Európa a világ leggyorsabban melegedő kontinense, ezért a klímaváltozás mérséklése, a természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás és a zöld átállás megvalósítása kulcsfontosságú kérdések. E célok elérésének támogatásában jelentős szerepet tölt be a közös agrárpolitika (KAP), ugyanakkor forrásai nem elegendők az átmenet teljes

körü finanszírozására. A közösségi és magánfinanszírozás kombinálásával megvalósuló karbongazdálkodás kiegészítő eszközként jelenhet meg a hiányzó forrás biztosításában. A karbongazdálkodás eltér a megszokott EU-s támogatásoktól: a gazdálkodási tevékenységek során keletkező karbonegységeket piaci szereplők vásárolják meg, részben átvállalva ezzel a termelőktől a zöld átállás költségeit és kockázatait.

Általánosan elmondható, hogy nem önmagában a karbonpiac kialakítása a cél, ez csak egy eszköz, mely segíthet a zöld átálláshoz megfelelő finanszírozást teremteni. Ez az átállás túlmutat az üvegházhatású gázok (ÜHG) kibocsátásának csökkentésén, és magába foglalja a természetvédelmi és -helyreállítási törekvéseket. Az elmúlt időszak súlyos aszályait követően egyre több pénzügyi szereplő ismerte fel a természeti tényezők jelentőségét a kockázatsökkentés szempontjából. A klímaváltozás nemcsak a mezőgazdasági termelők, hanem a bankok és a biztosítók számára is kockázat, így számukra is indokoltá válhat a mezőgazdaság átállásának támogatása és ehhez kapcsolódóan karbonegységek vásárlása.

A konferencia több szekciója a regeneratív átállás kihívásait és tapasztalatait vizsgálta. A regeneratív mezőgazdaság ugyanis a karbongazdálkodási projektekben előszeretettel alkalmazott gazdálkodási mód, ami hozzájárulhat a talaj szerves szénkészletének növeléséhez. Több előadás is rámutatott arra, hogy a klímabarát gyakorlatok széles körű elterjesztéséhez nem elegendők önmagukban a pénzügyi ösztönzők, hanem megfelelő szakmai támogatásra is szükség van. A megbízható szaktanácsadás és a hatékony tudásátadás mind a zöld átállás, mind a karbongazdálkodás elterjedésének kulcseleme. A tudásátadással csökkenthető ugyanis a termeléshez kapcsolódó bizonytalanság és kockázat.

A regeneratív gazdálkodás kapcsán már a tavalyi dublini csúcstalálkozón is megfogalmazódott, hogy az innovatív gazdálkodók többnyire nem a karbonpiaci lehetőségek miatt vezetik be a fenntartható gyakorlatokat – úgymint a talajművelés csökkentését, a talajtakaró növények alkalmazását, a vetésforgó diverzifikálását vagy a szerves tápanyag-utánpótlást –, hanem azért, hogy a talaj állapotát javítsák, és a termelés hosszú távú stabilitását biztosítsák. A regeneratív gazdálkodás holisztikus megközelítést igényel, melynek a karbon nem az egyetlen jelentős eleme. Viszont fontos összekötő szerepet tölt be, és mintegy „nemzetközi valutaként” összekapcsol különböző szereplőket.

Több előadás is rávilágított arra, hogy a regeneratív gazdálkodás javíthatja a hozamokat, és hozzájárulhat a termésbiztonsághoz, ennek ellenére terjedése lassú, ami többek között a gazdálkodók információhiányára és alacsony kockázatvállalási hajlandóságára vezethető vissza. Ugyancsak csekély mértékben terjednek az agrárerdészeti rendszerek, annak ellenére, hogy jelentős szénmegkötési potenciállal rendelkeznek. A termelőket nehéz rávenni arra, hogy fákat vagy sövényeket telepítsenek a szántóterületeken, mivel a széntárolást nem látják jó befektetésnek. Az erdőtelepítés, valamint a magas szénkészlettel rendelkező vizes élőhelyek (wetland) helyreállítása is jelentős beruházást igényel. A karbongazdálkodás célja az, hogy ezekhez a tőke- és tudásigényes, kockázattal járó, hosszabb távon megtérülő gazdálkodási módokra megfelelő és kiegészítő finanszírozási forrásokat biztosítson.

A karbongazdálkodás keretében végezhető gazdálkodási gyakorlatok legtöbbjéhez támogatást nyújt a KAP, jellemzően tevékenység alapon. A támogatási rendszer azonban nem méri az intézkedések környezeti eredményeit, ami miatt az Európai Számvevőszék kritikát fogalmazott meg. Ennek kezelésére megoldást jelenthet a karbongazdálkodás, melyből származó jövedelem eredményalapú, a tevékenység során megkötött szén-dioxid vagy az elkerült ÜHG-kibocsátás mennyisége után kerül kifizetésre. Fontos kérdés azonban, hogy az eredmények milyen távon válnak mérhetővé és érzékelhetővé.

A karbondioxidalkodás hosszú távú elköteleződést igényel, mivel a talaj szerves szénkészletének változása 5–10 év alatt mutatható ki mérésekkel. Erre a kihívásra reagálva számos, a Horizon Europe kutatási keretprogram által finanszírozott projekt olyan méréseken alapuló modellek fejlesztésén dolgozik, ami már ennél rövidebb idő alatt is képes számszerűsíteni a tevékenységgel elért karbonmennységet annak érdekében, hogy a gazdálkodók hamarabb bevételhez jussanak. A termelők motiválásához nem elegendő ugyanis a hosszabb távon realizálható bevétel: előfinanszírozásra, valamint rövidebb távon érzékelhető haszonra lehet szükség. A modellek alkalmazása megoldást jelenthet erre, és közben csökkentheti a mérési és tranzakciós költségeket is.

A modellezési módszerek fejlesztését és a karbondioxidalkodási gyakorlatokra vonatkozó tudás rendszerezését az Európai Környezetvédelmi Ügynökség (EEA) és az Európai Bizottság Közös Kutatóközpontja (JRC) is segíti: kockázati, talaj- és erdőterképeket, valamint emissziós faktorokat és modelleket tartalmazó adatbázisokat készít. A karbondioxidalkodás jobb megértése érdekében az Európai Bizottság a közeljövőben felhasználóbarát útmutatókat is összeállít.

A mérés és a karbonegységek számszerűsítésének nehézségei és gyakorlati tapasztalatai több kerekasztal-beszélgetésen is elhangoztak. Néhány projektgazda kiemelte a transzparencia és a kommunikáció fontosságát, ami egyrészt a karbonegységeket előállító gazdálkodók, másrészt a karbonegységek vásárlói szempontjából is fontos. Ahhoz, hogy bizalom alakuljon ki a rendszerben, a szereplőknek együtt kell működniük, információt kell adniuk a területükön végzett tevékenységekről, és kommunikálniuk kell egymással. A karbonegységek számszerűsítése kapcsán olyan megoldásokat szükséges találni, amelyek egyensúlyt teremtenek a tudományosság, az alkalmazhatóság és a pontosság között.

A jogszabályi háttér kialakítása eddig elsősorban a karbonkreditek kibocsátásának szabályozására irányult, vagyis a karbonpiac kínálati oldalával foglalkozott. Az idei konferencia egyik központi kérdése azonban már a keresleti oldal megteremtése volt. A termelők számára kockázatot jelent egy új gazdálkodási tevékenység megkezdése. A kockázat úgy csökkenthető, ha azt más piaci szereplőkkel osztják meg. Ennek alapfeltétele a stabil piaci kereslet megteremtése.

A kereslet ösztönzését segítheti az Európai Bizottság által létrehozni tervezett Vásárlók Klubja (Buyers' Club), melynek célja az átállás finanszírozásában részt vevő potenciális piaci szereplők összefogása. Érdekeltek lehetnek például a pénzügyi szektor szereplői és az élelmiszeripari cégek (utóbbiak saját vállalati ÜHG-kibocsátásaik csökkentése [insetting], valamint az alapanyag-ellátás biztonságának növelése miatt), de más szektorokból is érkezhetnek vásárlók, akik a földhasználatokból származó kreditekkel saját emisszióikat kívánják ellentételezni (offsetting). További potenciális érintettek lehetnek például a vízügyi hatóságok, akik vízvédelmi szempontból támogathatják a mezőgazdasági termelők fenntartható gazdálkodását, amire más tagállamban jelenleg is van példa. A Vásárlók Klubja koncepciót részletesen 2026 májusában mutatja be az Európai Bizottság.

A kereslet élénkítése nélkül az önkéntes karbonpiacok tendenciái az elmúlt években nem alakultak kedvezően a világon: 2021 óta a karbonkreditek generálása csökkent, és a karbonár a világpiacra lényegesen elmarad az európai emissziókereskedelmi rendszer (ETS) árszintjétől. A mezőgazdasági eredetű karbonkreditek egyelőre a piac csekély (1 százalék alatti) részét teszik ki, elsősorban az erdészeti és megújuló energiával foglalkozó projektek dominálnak. A talajszénkreditek kapcsán azonban jelentős felfutásra lehet számítani a következő 20 évben, mivel számos olyan projekt és tevékenység kezdődött el, ami a következő években szénmegkötést eredményez majd. Európa is kezd felzárkózni, de a legtöbb projekt Indiában,

Brazíliaiban és Kínában indult el. Ahhoz, hogy a karbonár magasabb szintet érjen el, és a karbonszámkódolás a mezőgazdasági termelők számára ösztönző hatású legyen, elengedhetetlen a karbonkreditek iránti bizalom növelése és a megfelelő kereslet kialakítása. Mindezt hátráltatja, hogy a vállalati fenntarthatósági jelentéstételei kötelezettségek kiterjesztését későbbre halasztották.

Az agrártámogatások és a karbonkreditek mellett a konferencia egyéb pénzügyi ösztönzőket is bemutatott. A prémiumárakat jelenleg pilotprojekteken alkalmazzák, és többnyire csak a kezdeti szakaszban jelentenek ösztönzést, mivel a vásárlók fokozatosan növelik az elvárásaikat, és csökkentik a kifizetéseket. A termelők szerződéses alapon kifizetésekben részesülhetnek ökoszisztéma-szolgáltatások után – ilyen rendszer működik például Franciaországban, ugyanakkor ezek korlátozott potenciállal rendelkeznek. Megkezdődött továbbá a biokreditek piacának létrehozása is.

A biokreditek a biodiverzitás védelmét, a természet helyreállítását hivatottak finanszírozni, és az ökoszisztéma-szolgáltatások szélesebb körét lefedik. A karbonkreditekhez képest helyspecifikusabbak, mivel a természeti értékek területileg különbözőek, nehezebben számszerűsíthetők, ezért kreditként elismerni is bonyolultabb. A biokreditek bevezetésére 2025-ben jelent meg az uniós menetrend, ugyanakkor megállapítható, hogy az ösztönzendő tevékenységek jelentős átfedést mutatnak a karbonszámkódolással. Ide sorolható például a vizes élőhelyek helyreállítása vagy a szerves szénkészlet növelése a talajokban. Átfedést okoz továbbá a CRCF-rendeletben meghatározott fenntarthatósági követelmény, mely szerint a karbonszámkódolási tevékenységeknek is hozzá kell járulniuk a környezeti fenntarthatósághoz és a természet-helyreállítási rendelet végrehajtásához. A biokreditek nyomom követése komplexebb feladat, mint a karbonkrediteké, melyhez több indikátor együttes alkalmazása válhat szükségessé. A konferencián több olyan projekt is bemutatkozott, mely a biokreditek indikátorrendszerét vizsgálta.

A biokreditekről összességében elmondható, hogy a piac kialakítása még nagyon kezdeti szakaszban van. A konferencia több szekciója is arra a megállapításra jutott, hogy a cél nem két párhuzamos rendszer létrehozása, hanem a bio- és karbonkreditek piacának integrált, egymást erősítő kialakítása.

Összegezve, a konferencia – a természeti és klímaválságra reagálva – a zöld átállás felgyorsítására és finanszírozására kereste a megoldást. A karbonszámkódolás ebben jelentős szerepet kaphat, de elkülönült gyakorlatok ösztönzése helyett rendszerszintű gazdasági megközelítésekre van szükség. Az európai karbonpiac felfutásához elengedhetetlen a megfelelő kereslet kialakítása és a tudásátadás biztosítása.

